

Tihomir Kovacević

Pred novim ulazom - Gordan Polić uz opremu

Fifth sump – story about joining Ponorac and Suvaja

9th international speleo-diving expedition »Panjkov ponor 2010« organized by DDISKF (Dinaridi – society for the research, surveying and filming of karst phenomena) from Zagreb, take place from 15th to 25th of July 2011 in the area around Rakovica. Apart from exploring the big cave system »Panjkov ponor – Varičakova špilja«, one of the goals of the expedition was exploring the cave Ponorac and spring-cave Suvaja. Presumption that these two caves are parts of one single system is 26 years old, but it was never confirmed by speleo-diving exploration.

Through the series of multi-day activities in the first week of the expedition, DDISKF speleo-divers managed to connect Ponorac and Suvaja by diving through 5 sumps between known parts of both caves. The last sump (exit sump in Ponorac) was dived in coordinated action of two teams – one that set marker in Ponorac exit sump and the other, speleo-diving team, which tried to find a passage from the Suvaja side through the last, newfound fifth sump. Ponorac and Suvaja were connected into one single system on 17th of July 2010 in the evening hours.

In honor of our late friend, outstanding speleo-diver and member of our society Jean-Jacques Bolanz, four out of five sumps of the new cave system were named after him.

Dimensions of explored sumps are:

- First sump »Plum Jam« – half sump in dry period, 1m of length, 2m of depth
- Second sump »J.J. Bolanz«, 18 m of length, 5 m of depth
- Third sump »J.J. Bolanz«, 50 m of length, 11 m of depth
- Fourth sump »J.J. Bolanz«, 9 m of length, 5 m of depth
- Fifth sump »J.J. Bolanz«, 30 m of length, 6 m of depth

Balkanska speleološka ekspedicija »Vraca – Mižišnica 2010«

Robert Rosić

Vraca je grad od sedamdesetak tisuća stanovnika smješten sa sjeverne strane planine *Balkan* (drugog naziva *Stara planina*), u području nazvanom *Vračanski Balkan* ili *Vračanska planina*. Nalazi se u samom podnožju planine tako da se iz gotovo cijeloga grada mogu vidjeti litice visoke preko šest stotina metara. Nema nikakve dvojbe zašto Vraca ima reputaciju jednog od najpitoresknijih mjesta u Bugarskoj. No da biste vidjeli neke od njezinih najvećih dragulja potrebno je zaviriti ispod zemlje.

Grad Vraca i Park prirode *Vračanski Balkan* već su tradicionalno domaćini speleoloških ekspedicija na kojima se okupljaju speleolozi iz cijele Bugarske, a često i okolnih zemalja. Ove godine ekspedicija je imala naglašeno međunarodni karakter pa su pozivnice za sudjelovanje poslane svim balkanskim zemljama. Zamisao je bila

da iz svake zemlje dođu po dva sudionika. Iako smo za ekspediciju saznali tek nešto više od mjesec dana prije njenog početka, za Damira Slatinca - Slaca, kolegu čija je lojalnost podijeljena između SK *Ozren Lukić* i SO *Željezničar*, i mene, sada već pravog *Željezničara*, od prvog trenutka nije bilo nikakve dvojbe: idemo na našu prvu međunarodnu speleološku ekspediciju! Zbog raznih drugih ekspedicija, skupova i istraživanja diljem Balkana, Damir i ja smo na žalost bili jedini »međunarodni delegati« na ekspediciji. S jedne strane to je za domaćine svakako bilo razočaravajuće, ali je imalo i svoju zanimljivu stranu: tamo smo bili prave zvijezde.

Ekspedicija je trajala od 1. do 8. svibnja 2010. i održana je pod patronatom Bugarske speleološke federacije, Balkanske speleološke unije i Europske speleološke federacije. Organi-

Robert Rosić

Jutro u logoru, polazak na teren

Kopanje ulaza u neki novi objekt

Sidrište na bugarski način

zatori su bili speleološki klubovi *Strešero* i *Veslec* iz Vrace, gradsko poglavarstvo Vrace i Park prirode *Vračanski Balkan* - impresivna lista koja pokazuje kako je u Bugarskoj speleologija shvaćena vrlo ozbiljno. Mižišnica, uže područje Parka u kojem se održavala ekspedicija, a i cijeli Park, vrlo su bogati speleološkim objektima. Radi se uglavnom o špiljama, iako ima i nešto jama. Od preko 500 dosad istraženih objekata na području Parka, samo sedam ih je dubine preko 100 m, no ono što im nedostaje kod dubine, objekti često nadoknađuju duljinom. No krenimo od početka!

Do Sofije smo preko Beograda putovali vlakom uz, kako to u vlakovima često biva, cijelu paletu zanimljivih suputnika. Najposebniji dio puta kroz Srbiju bio je prolazak kroz Sićevačku klisuru, koju je između Svrljiške planine i Suve planine izdubila rijeka Nišava. I do 400 m visoke litice kanjona gotovo je moguće rukama dotaknuti kroz prozore vlaka.

U Sofiji nas je dočekao Aleksej Žalov, trenutni predsjednik Bugarske speleološke federacije i glavni tajnik Balkanske speleološke unije. Prespavali

smo u njihovom klubu, a sutradan nastavili autom prema Vraci. Do Vrace nas je vozio Aleksandar Janev - Saša. Naše upoznavanje s ljepotama Bugarske počelo je već na tom putu pošto smo išli starom cestom uz rijeku Iskar. Usput smo posjetili špilju *Temnatu Dupku*, najznačajnije paleontološko nalazište u Bugarskoj.

Odmah po dolasku u Vracu bili smo predstavljeni na konferenciji za tisak. Osim ove konferencije, sljedeći dan je održano i službeno otvaranje ekspedicije na kojoj nas je pozdravio gradonačelnik Vrace uz pratnju televizije i novinara. Ekspedicija je očito bila značajan događaj za Vracu.

Nakon konferencije nastavili smo prema baznom logoru smještenom u samom srcu Parka, na velikoj livadi nedaleko od vrlo posjećene špilje *Ledenike*. U tjedan dana koliko je ekspedicija trajala, kroz logor je prošlo dvjestotinjak ljudi. Tijekom cijele ekspedicije vladala je vrlo opuštenu atmosfera, pogotovo za nas dvojicu. Koliko god smo se mi trudili pomoći u radu i »biti korisni«, većina naših aktivnosti ipak se svela samo

na speleološki turizam. Kad sam već kod turizma, moram spomenuti špilju *Ledeniku* u čijoj je neposrednoj blizini bio smješten logor. Špilja je nevjerojatno bogata ukrasima i vrlo je popularna destinacija, godišnje je posjeti preko sto tisuća turista. Tu je i vodena špilja/kanjon *Ponora*, koja se nalazi nekoliko kilometara sjeverno od Vrace, a čija ljepota doslovno oduzima dah. Nije zgoroga spomenuti da je Vrace vrlo popularno penjačko odredište.

Svaki dan smo posjetili jedan ili više već istraženih, ali vrlo zanimljivih objekata, u kojima smo mogli upoznati geologiju tog područja, osobno se okušati u metodama kojima se oni koriste prilikom istraživanja ali i saznati mnogo o tome kako funkcionira bugarska speleologija općenito. Kad kažem »metodama« mislim prvenstveno na kopanje. Kanta i lopata su, bar na ovom području, esencijalna oprema. Vrtače i vrtačice koje kod nas nitko ne bi dva puta pogledao tamo se vrlo ozbiljno shvaćaju, a da bi pronašli ulaz u objekt često kopaju danima i tjednima. Ima primjera gdje je kopanje trajalo godinama. Zanimljivo je spomenuti i da se prilikom

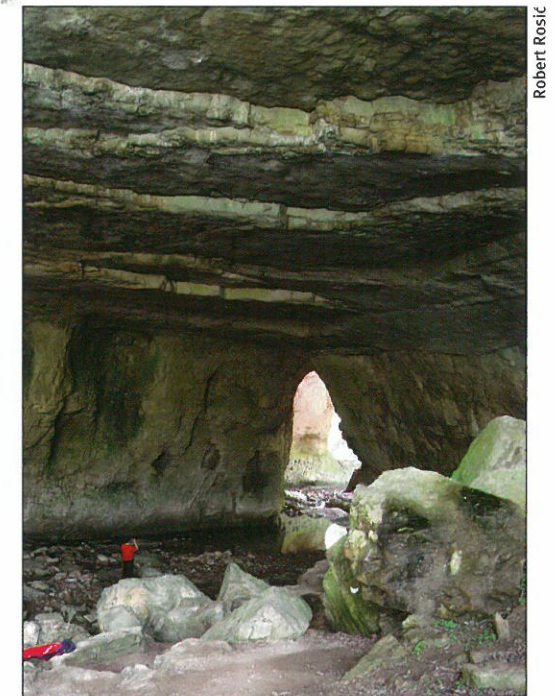
rekognosciranja i ocjene perspektivnosti objekta često koriste rašljama kojima se traži voda.

Bili smo i u jednoj jami od nekih pedesetak metara. Taj je posjet bio pomalo zastrašujuće iskustvo. U nju smo išli s još tri speleologa koja smo tad prvi put susreli, dva školarca i jedan koji je trebao biti iskusen speleolog. Kažem »trebao«, pošto je jamu nevjerojatno maštovito opremio. Čudno je postavio užeta, mjestimično su bila toliko napeta da se descender jedva dao ukopčati, a na više mjesta užeta su prelazila preko oštih stijena, kao preko vertikalno postavljenih kamenih noževa - svega je bilo! Posebno je priznanje zaslužio opremanjem dvaju sidrišta napravljenih uz pomoć sajle i Asa, samo obješena na fikseve.

Tijekom tih tjedan dana upoznali smo mnoštvo zanimljivih ljudi, od kojih neki zaslužuju da ih se posebno istakne. Uz već spomenutoga Sašu, tu je Tihomir Tiholov. S njima dvojicom proveli smo najviše vremena. Dečki su bili pravi prijatelji i vrlo susretljivi. Razlika u jeziku nije predstavljala gotovo nikakvu poteškoću. Zapravo, stanje je vrlo slično kao sa slovenskim: oni nas

Božji most u Ponori

Unutrašnjost Ponore

Robert Rosić

Ulaz u Ponoru

razumiju sve, a mi njih nešto slabije. Uz Sašu i Tihomira posebno se ističe i Plamen Petkov, vođa ekspedicije. Čovjek srednjih godina, izrazite karizme i nevjerojatnog autoriteta, koji je u svakom trenutku ekspedicije imao plan, točno znao tko što treba raditi. Njegova su se »naređenja« bez

pogovora izvršavala, a opet to nije djelovalo kao diktatorstvo ili neka strahovlada.

Na povratku kući jedan dan smo proveli u Beogradu. Još prilikom planiranja puta uspostavili smo vezu s beogradskim speleolozima i dogovorili se da s njima barem popijemo neko

Robert Rosić

Na ulazu u špilju Temnata Dupka

Damir Slatinac

Robert Rosić, Plamen Petkov i Damir Slatinac na službenom zatvaranju ekspedicije

pivo. Pivo se na kraju pretvorilo u buran izlazak i cjelodnevno druženje. Svaka čast Beogradanima!

Nakon ovoga divnog iskustva mogu svakom speleologu u Hrvatskoj preporučiti da posjeti neku od budućih bugarskih ekspedicija. Priroda je stvarno posebna, no još su bolji naši novi bu-

garski prijatelji. Gostoprimstvo ćemo im svakako uskoro uzvratiti na jednom od naših istraživanja.

Opširan dnevnik ekspedicije, uz mnoštvo važnih i potpuno nevažnih pojedinosti, možete pročitati na našim web stranicama, na adresi: www.speleolog.hr/aktivnosti/izvjestaji/173-vraca2010.

Balkan Speleological Expedition "Vratsa-Mizhishnica 2010"

From May 1st to 8th, 2010 in Vratsa, Bulgaria, „Balkan Speleological Expedition“ was held. Invitations were sent to all Balkan countries and Croatia was represented by Damir Slatinac (SKOL, SOŽ) and Robert Rosić (SOŽ). Due to the circumstances Croatia was the only guest country. The expedition was held under the patronage of Bulgarian Federation of Speleology, Balkan Speleological Union and European Federation of Speleology and organizers were speleo clubs "Streshero" and "Veslets" from Vratsa, Municipality of Vratsa and Natural Park "Vratchanski Balkan".

Area of the park has over 500 explored objects, mostly caves. Only 7 objects are deeper than 100 meters but they are often very long. The activities of Croatian delegates weren't mostly of exploratory type but more directed to establishing contacts and familiarizing with Bulgarian natural beauty and methods of exploration where digging is very important technique.

On return from Bulgaria, Croatian speleologists spent day and a half in Belgrade where they were very friendly received by Belgrade speleologists.